

Sven Gatz

Voorstel van bijzondere wet tot wijziging van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen.

Toelichting

Er bestaat niet zoiets als een blauwdruk voor democratische vertegenwoordiging die overal en altijd geldig is. Ieder systeem probeert steeds binnen een gegeven context een zo groot mogelijke legitimiteit met een zo groot mogelijke werkbaarheid te combineren.

Maatschappelijke veranderingen in België hebben de voorbije 180 jaar regelmatig tot grondige wijzigingen van het kiesstelsel geleid. De nieuwe maatschappelijke veranderingen in Brussel, Europese hoofdstad en kosmopolitische stad bij uitstek, geven aanleiding tot voorliggend voorstel.

1. Oorsprong van het Brussels model

Sinds de Lombardakkoorden van 2001 bepaalt de Brusselwet dat het parlement van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest samengesteld is uit 89 rechtstreeks verkozen leden. De samenstelling wordt gekenmerkt door een verdeling per taalgroep, 17 zetels komen toe aan leden verkozen uit de Nederlandstalige taalgroep en 72 zetels gaan naar leden uit de Franstalige taalgroep. De kiezer maakt een keuze voor een van beide taalgroepen. Die indeling in twee taalgroepen gaat terug tot 1971 en de samenstelling van de eerste agglomeratieraad. De Brusselwet van 1989 nam deze indeling over en voegde daar een regeling aan toe qua “taalaanhorigheid” om te beletten dat net als in 1971, bij de samenstelling van de agglomeratieraad, kandidaten zich zouden voordoen als kandidaten van de andere taalgroep en zo de werking van de instelling zouden blokkeren. De verhouding tussen Nederlandstalige zetels en Franstalige zetels was in 1989 nog louter afhankelijk van het aantal stemmen per kiescollege. De Lombardakkoorden van 2001, eerst toegepast bij de verkiezingen van 2004, legden de verhoudingen tussen Nederlandstalige zetels en Franstalige zetels vast in de wet.

Deze drie momenten, 1971 en de agglomeratieraad, 1989 en de Brusselwet en 2001 en de Lombardakkoorden zijn belangrijke stappen in de Brusselse democratische vertegenwoordiging. Elk van die momenten is een getuige van de toen heersende tijdsgeest. Het eerste is een antwoord op de mogelijke marginalisering van Nederlandstaligen in het culturele beleid van de gemeenten in Brussel, het tweede was een pacificatiepoging met het oog op de uitbouw van een levensvatbaar tweetalig derde gewest binnen de Belgische federale constructie, het derde was dan weer een antwoord op een zekere demografische achteruitgang van het aantal Nederlandstaligen die een democratische Nederlandstalige vertegenwoordiging in Brussel dreigde onmogelijk te maken. We mogen uiteraard ook nooit uit het oog verliezen dat het geheel steeds een poging is geweest om het globaal evenwicht tussen Nederlandstaligen en Franstaligen binnen België te bevorderen.

Ook het voorliggend voorstel tot wijziging van de Brusselwet wil geen *tabula rasa* maken van de vorige aanpassingen, maar wil geheel in de huidige tijdsgeest, de democratische vertegenwoordiging binnen Brussel verfijnen. Het voorstel wil de kiezers, naast hun eerste stem die ze uitbrengen in een van de twee kiescolleges/taalgroepen, ook een tweede facultatieve stem verlenen in het ander kiescollege/taalgroep. Hiermee willen we een

bijkomende democratische legitimiteit aan de Brusselse volksvertegenwoordigers verlenen in hun parlementair werk en willen we een mechanisme in de vertegenwoordiging inbouwen dat, naast de bescherming en autonomie op taalvlak, ook actief bijdraagt tot de cohesie van het geheel, een tweetalig en kosmopolitisch Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

2. Politieke legitimiteit van het beleid over de taalindeling heen

We kunnen die nieuwe tijdgeest in Brussel wellicht best als volgt samenvatten met: taalaanhorigheid is nog steeds een betekenisvolle factor voor heel wat inwoners, maar geen exclusieve factor meer.

Er bestaan tal van ramingen over taalverhoudingen in Brussel. Het gaat steeds om steekproeven, steeds op basis van andere criteria. Een van die ramingen is relevant om dit voorstel te duiden. De thuistaal waarin de Brusselaars opgroeiden.

Taalgroepen	Brusselaars	Belgische Nat.	Buitenlandse Nat.
Nederlandstalig	9,3 %	10,9%	2,9%
Franstalig	51,7 %	62,8%	9,2%
Traditioneel tweetalig N/F	10,1%	12,7%	0,4%
Nieuw tweetalig N of F en andere taal	9,1%	7,4%	15,9%
Anderstalig (noch N, noch F)	19,8%	6,2%	71,7%
Totaal	2521	1995	526

Uit een uitgebreide bevraging door: Rudi Janssens, "Over Brusselse Vlamingen en Nederlands in Brussel" in: Brusselse Thema's 7, (VUBPress, 2001).

Uit deze steekproef blijkt alvast dat 70% van de Brusselaars opgroeiden met ofwel Nederlands en/of Frans als exclusieve thuistaal. Ook heel wat nieuwkomers in Brussel nemen dus een van deze twee talen op als exclusieve thuistaal na één of meerdere generaties. De Brusselse tweeledigheid op taalvlak voor gemeenschapsaangelegenheden blijft dus zeker relevant. Niet enkel om historische redenen, al zijn die soms ook belangrijk, maar ook op basis van actuele cijfers. Zo zijn het vinden van werk en meertaligheid in de hoofdstad nauw verbonden.

Maar anderzijds wordt dit model ook zeer sterk genuanceerd door drie tendensen in Brussel: het hoge aantal tweetaligen Nederlands/Frans die niet exclusief in deze tweedeling passen; het afnemend aantal mensen die eentalig Frans of Nederlands opgroeien; het toenemend aantal Brusselaars die geheel of gedeeltelijk anderstalig zijn.

De grootschalige uitbouw van instellingen en voorzieningen door beide grote gemeenschappen in Brussel de twee laatste decennia en een zekere "taalpacificatie" hebben bovendien ook de gewoontes van de Brusselaars om te "shoppen in het aanbod" aangemoedigd. Heel wat Brusselaars kiezen voor scholen, welzijnsinstellingen, culturele evenementen, sportverenigingen, opleidingen, ... uit het aanbod van beide gemeenschappen door elkaar. De gemeenschapscommissies hebben deze evolutie niet ondergaan, maar hebben deze trend aangemoedigd door in tal van gevallen zelf voor meertalige communicatie en promotie te kiezen.

Het aantal Franstaligen/anderstaligen in het Brussel Nederlandstalig onderwijs is daar een klassiek voorbeeld van. Ongeveer één Brussels kind op vier tussen 6 en 12 jaar gaat naar een Nederlandstalige school. Moeilijker in kaart te brengen zijn de Franstaligen die naar concerten in de AB gaan (door Vlaamse Gemeenschap en VGC gesubsidieerd), Nederlandstaligen die video's of DVD's uitlenen in Passage 44 (door COCOF gesubsidieerd),

Franstaligen die gebruik maken van de Dienstencentra gesubsidieerd door VGC ... Het lijstje voorbeelden is oneindig lang in Brussel. Diegenen die shoppen zijn geen uitzonderingen. Het zijn niet noodzakelijk de klassiek tweetaligen, de ketjes die Frans en Nederlands van thuis uit mee hebben, maar ook vaak inwijkelingen uit Vlaanderen, Wallonië en de rest van de wereld.

Aangezien er geen subnationaliteit is die bepaalt of men Nederlandstalig, dan wel Franstalig is in Brussel, lijkt het een bijkomende vorm van politieke legitimiteit om iedere Brusselaar de kans te geven inspraak te hebben, al is het maar gedeeltelijk, in het beleid dat wordt gevoerd voor die instellingen die hij gebruikt, of zelfs waarin hij zich actief engageert en participeert. We behouden de tweeledige logica omdat ze relevant blijft, maar we doorbreken de exclusieve band. Zonder die tweede stem en die inspraak in het beleid van beide gemeenschappen, blijft het aanbod van minstens één gemeenschap steeds louter een “vrijblijvend aanbod” voor “toeristen in eigen stad” zonder inspraak en democratisch draagvlak.

3. De cohesie in de stad versterken

Het voorliggend voorstel sluit nauw aan bij het voorstel van sommigen voor een federale kieskring. Het voorstel op federaal niveau heeft niet tot doel om het oude België met haar oude machtsverhoudingen te herstellen, maar wel om democratische legitimiteit te verlenen aan Nederlandstalige politici die ook op federaal vlak bevoegd zijn voor Franstalig België bij Franstalige kiezers en omgekeerd. Dit voorstel op federaal vlak gaat ook uit van een tweede stem en moet ertoe bijdragen dat de tweedeling tussen Nederlandstaligen en Franstaligen de nodige federale cohesie in het kiessysteem en in het beleid niet onmogelijk maakt. Voor Brussel geldt hetzelfde, maar nog scherper doordat we in Brussel, Nederlandstaligen, Franstaligen en anderstaligen, door elkaar leven in één stad, waar we hoe dan ook door elkaar gebruik maken van alle aanwezige instellingen en faciliteiten die deze stad biedt. Een tweede stem moet er in deze zin voor zorgen dat de tweedeling tussen COCOF en VGC in Brussel, de legitimiteit van het gezamenlijke gewestelijk niveau niet ondermijnt.

De tweede stem zal zowel Nederlandstalige als Franstalige politici, alsook anderstalige politici die voor een van beide wegen kiest om aan politiek te doen, de mogelijkheid geven om over de tweedeling heen gezamenlijk campagne te voeren, afspraken te maken, gezamenlijke programma's voor beide gemeenschappen uit te werken.

Verkiezingsresultaten uit het verleden hebben in Brussel ook steeds aangetoond dat er tussen beide gemeenschappen in deze stad hoe dan ook geen lijn loopt, maar eerder een brede strook, een brede groep mensen die omwille van boven reeds genoemde redenen, klassiek tweetaligen of nieuwkomers die gewoon gebruik maken van faciliteiten uit beide gemeenschappen, switchen van verkiezing tot verkiezing tussen beide gemeenschappen, die naargelang het voor de Senaat of de Kamer is, hun stem ook taalkundig anders uitbrengen. Brussel kent uiteraard geen tweekamerstelsel, zoals België, en dus net op het niveau waar deze groep dit wellicht het liefst zou doen, kunnen ze dit niet doen. De tweede stem biedt die mogelijkheid wel.

4. Technisch:

Iedere Brusselse kiesgerechtigde inwoner krijgt voor de verkiezingen twee stemmen. De eerste uitgebrachte stem in een van de twee kiescolleges is de eerste keuze en wordt volwaardig als één stem meegeteld in de zetelverdeling. De tweede facultatieve stem in de

andere taalgroep is een tweede keuze en wordt op twee manieren herwogen in de uiteindelijke zetelverdeling.

De eerste herweging is een halvering van de stem. Het totaal van de tweede stemmen wordt met 0,5 vermenigvuldigd. Deze eerste herweging heeft tot doel de kiezers toe te laten een zekere hiërarchie in hun stem te laten gelden.

In een tweede herweging zorgen we ervoor dat het totaal aantal tweede stemmen, reeds vermenigvuldigd met 0,5, in totaal binnen een kiescollege nooit meer kan bedragen dan 1/3 van het totaal aantal eerste en tweede stemmen uitgebracht in dat kiescollege.

We berekenen deze 1/3 coëfficiënt door het aantal eerste stemmen (S_1) door 2 te delen. Het aantal in rekenschap te nemen gehalveerde tweede stemmen ($S_2/2$) bij de verdeling van de zetels mag nooit meer bedragen dan de helft van het aantal eerste stemmen ($S_1/2$) in eenzelfde kiescollege.

Indien het aantal gehalveerde tweede stemmen kleiner of gelijk is aan de helft van het aantal eerste stemmen, dan worden deze gehalveerde tweede stemmen bij de eerste stemmen gevoegd en wordt op basis van dit totaal de zetelverdeling bepaald.

Indien $\frac{S_2}{2} \leq \frac{S_1}{2}$, dan wordt de kiesdeler voor de verdeling van de zetels toegepast op basis

van $S_1 + \frac{S_2}{2}$

Voor de verdeling van de stemmen per lijst komt dit neer op de volgende berekening:

$$Ls = s_1 + \frac{s_2}{2}$$

Waar "Ls" staat voor het totaal aantal stemmen van een lijst.

"s1" voor het totaal aantal eerste stemmen op die lijst.

"s2" voor het totaal aantal tweede stemmen op die lijst.

Indien het aantal gehalveerde tweede stemmen groter is dan de helft van het aantal eerste stemmen, dan worden alle lijststemmen en voorkeurstemmen herwogen door ze te delen door het totaal aantal gehalveerde tweede stemmen en vervolgens te vermenigvuldigen met de helft van het totaal aantal eerste stemmen.

Indien $\frac{S_2}{2} > \frac{S_1}{2}$, dan wordt de kiesdeler bepaald door $S_1 + \left(\frac{S_2}{2} \times \frac{S_1}{2}\right)$

Voor de verdeling van de stemmen per lijst komt dit neer op de volgende berekening:

$$Ls = s1 + \left(\frac{s2}{2} \times \frac{s1}{2} \right)$$

Waar “Ls” staat voor het totaal aantal stemmen van een lijst.

“s1” voor het totaal aantal eerste stemmen op die lijst.

“s2” voor het totaal aantal tweede stemmen op die lijst.

“S1” het totaal aantal eerste stemmen.

“S2” het totaal aantal tweede stemmen.

Deze tweede herweging heeft tot doel te vermijden dat het aantal tweede stemmen in een kleiner kiescollege belangrijker wordt dan het aantal eerst uitgebrachte stemmen in dat kiescollege.

Artikelsgewijze toelichting

Artikel 1

Deze bijzondere wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 77 van de Grondwet.

Artikel 2

Het stemcijfer van iedere lijst wordt bepaald na een verkiezing op dubbele lijst. De kiezer maakt hierbij eerst een keuze binnen een lijst van de taalgroep waarbinnen hij behoort. Dit is het systeem zoals het tot op heden geldt. Vervolgens kan de kiezer ook een keuze maken binnen een lijst van de andere taalgroep, waartoe hij niet behoort. Deze keuze is facultatief. Dit wil zeggen dat hij hiertoe niet verplicht is, hij *kan* dus een tweede keuze maken binnen de lijst van de andere taalgroep. Als hij de keuze binnen de andere taalgroep maakt, telt zijn stem voor de helft mee in het totaal van het stemcijfer van die lijst. Een eerste herweging wordt ingevoerd om het gewicht van deze stem slechts voor de helft te laten meewegen. Een tweede herweging gebeurt om te vermijden dat lijsten uit de ene taalgroep meer stemmen zouden halen in de andere taalgroep dan in hun eigen taalgroep. Het maximum aantal stemmen dat een lijst in de andere taalgroep kan halen, wordt zo beperkt tot de helft van het aantal stemmen dat in de eigen taalgroep behaald werd.

Artikel 3

Het huidige systeem van poolvorming, waarbij lijsten zich binnen eenzelfde taalgroep kunnen verbinden, wordt met dit artikel afgeschaft.

Artikel 4

Het algemene totaal van uitgebrachte stembrieven dat nodig is om het kiesquotiënt te bepalen, de kiesdeler, verandert door de invoering van een tweede facultatieve stem op de lijsten binnen de andere taalgroep. Aan het algemene totaal van uitgebrachte stembrieven op de lijsten binnen de eigen taalgroep, worden nu de helft van de uitgebrachte stembrieven van kiezers uit de andere taalgroep toegevoegd. Het gaat hier dus om het totaal aantal kiezers dat

gebruik heeft gemaakt van de facultatieve tweede stem en die deze op een geldige wijze heeft uitgebracht. In de bepaling van de kiesdeler moet dus ook rekening gehouden worden met de eventuele tweede herweging. De optelling van het totaal per taalgroep wordt dan ook verminderd indien er lijsten zijn waarbij de stemmen uit de andere taalgroep beperkt werden tot de helft van het aantal dat op de lijst werd uitgebracht in de eigen taalgroep.

Artikel 5

Deze wet treedt in werking op 1 januari volgend op het jaar waarin deze wet in het Belgisch Staatsblad werd gepubliceerd.

Voorstel van bijzondere wet

Artikel 1

Deze bijzondere wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 77 van de Grondwet.

Artikel 2

In artikel 20 van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse Instellingen, gewijzigd bij de wetten van 13 juli 2001, 2 maart 2004 en 27 maart 2006, wordt de tweede paragraaf vervangen door een nieuwe paragraaf luidende als volgt:

“§ 1. Het stemcijfer van iedere lijst wordt bepaald als volgt:

1° de optelling van het getal der stembiljetten waarop op geldige wijze voor die lijst is gestemd binnen de eigen taalgroep.

2° de optelling van het getal der stembiljetten waarop op geldige wijze voor die lijst is gestemd door een facultatieve stem binnen de andere taalgroep. Het stemcijfer, bedoeld onder dit punt, wordt vermenigvuldigd met een factor 0,5. Indien het aldus berekend cijfer geen geheel getal vormt, wordt het afgerond naar het hogere geheel getal.

De optelling van de getallen in punt 1 en 2 vormt het stemcijfer van iedere lijst.

Indien het getal in punt 2 groter is dan de helft van het getal in punt 1, wordt het getal van punt 2 gebracht op de helft van het getal in punt 1. In dit geval vormt het getal in punt 1, vermenigvuldigd met factor 1,5, het stemcijfer van de lijst.”

Artikel 3

In artikel 20, § 2, van dezelfde bijzondere wet, worden het eerste en twee lid geschrapt.

Artikel 4

In artikel 20, § 2, van dezelfde bijzondere wet, wordt het derde lid vervangen als volgt:

“Het gewestbureau berekent voor elke taalgroep een kiesdeler door het algemene totaal van de stembrieven waarmee een geldige stem wordt uitgebracht op de lijsten van kandidaten van een taalgroep door de eigen taalgroep op te tellen met de helft van het totaal van de stembrieven waarmee een geldige stem wordt uitgebracht op de lijsten van kandidaten van een taalgroep door de andere taalgroep, waarbij per lijst dit getal nooit groter mag zijn dan de helft van het aantal geldige stemmen uitgebracht op die lijst, en dit getal te delen door 72 voor de Franse taalgroep en door 17 voor de Nederlandse taalgroep. Het kiescijfer van elke groep van lijsten wordt gevormd door de optelling van het aantal stembrieven waarmee een geldige stem wordt uitgebracht op de lijsten van die groep, onverminderd §1.

Artikel 5

Deze wet treedt in werking op 1 januari volgend op het jaar waarin deze wet in het Belgisch Staatsblad werd gepubliceerd.

Sven GATZ